

VAHEKOKKUVÕTE:

Ring-, bio- ja sinimajanduse koosloomeprotsess Ida-Virumaal

Projekt:

Antud ettepanekud koostati projekti “Koosloomeprotsess Ida-Virumaa roheplaani (plaan G) ring-, bio- ja sinimajanduse osa koostamiseks” raames.

Elluviijad:

Projekti juhib DD sihtasutuse all tegutsev DD StratLab (DDS) ning ettepanekute mõjusid hindab TÜ Sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus (RAKE).

Tellijad:

Tellijaks on Cleantech Estonia ja Eestimaa Looduse Fond tihedas koostöös teiste Ida-Virumaa ja õiglase ülemineku plaanide koostajatega.

Partnerid:

CC litsentsiga fotod: **Unsplash** ja ikoonid: **Flaticon**

3	Sissejuhatus ja taust
5	Protsessi ülesehitus
7	Üldised eesmärgid
8	Koosloomes sündinud eesmärgid
9	Koosloomes sündinud ettepanekud
13	Edasine
14	<i>LISA 1: osalenud organisatsioonid</i>

Sissejuhatus ja taust

Käesolev kokkuvõte annab ülevaate Ida-Viru roheplaani (plaan G) ring-, bio- ja sinimajanduse ettepanekute koosloomeprotsessist ja selle tulemustest. Ettepanekud lähevad sisendiks Ida-Virumaa Omaavalitsuste Liidule maakondliku arengustrateegia loomiseks. Lisaks neile ettepanekutele on juba valminud taastuenergia ja energiatõhususe ettepanekud, millega on soovi korral võimalik **tutvuda siin**.

Järgnevalt saab ülevaate, kuidas ringmajanduse ettepanekud koostatakse; mis sisendit on seni toimunud üritusel ja töötubades koosloomes loodud ning kuidas on plaanis Roheplaani ettepanekutega edasi liikuda.

Tervele protsessile on seatud **kaks peamist eesmärki**:

1. Koosloomes selgitada välja **eesmärgid** ja **tegevused** (sh meetmed) üleminekul rohelinele majandusele, keskendudes ring-, bio- ja sinimajandusele.
2. Sündinud meetmete ettepanekuid **analüüsida**, et hinnata nende tõhusust, teostatavust ja mõju. Pakkuda välja võimalik tegevuskava Roheplaani ettepanekute elluviimiseks.

Kokkuvõttes aitab protsessi jooksul loodu koostada Ida-Virumaa Roheplaani, mis on omakorda osa laiemast maakonna arengustrateegiast ning millest võiks ainest saada ka õiglast üleminekut juhtiv territoriaalse ülemineku kava.

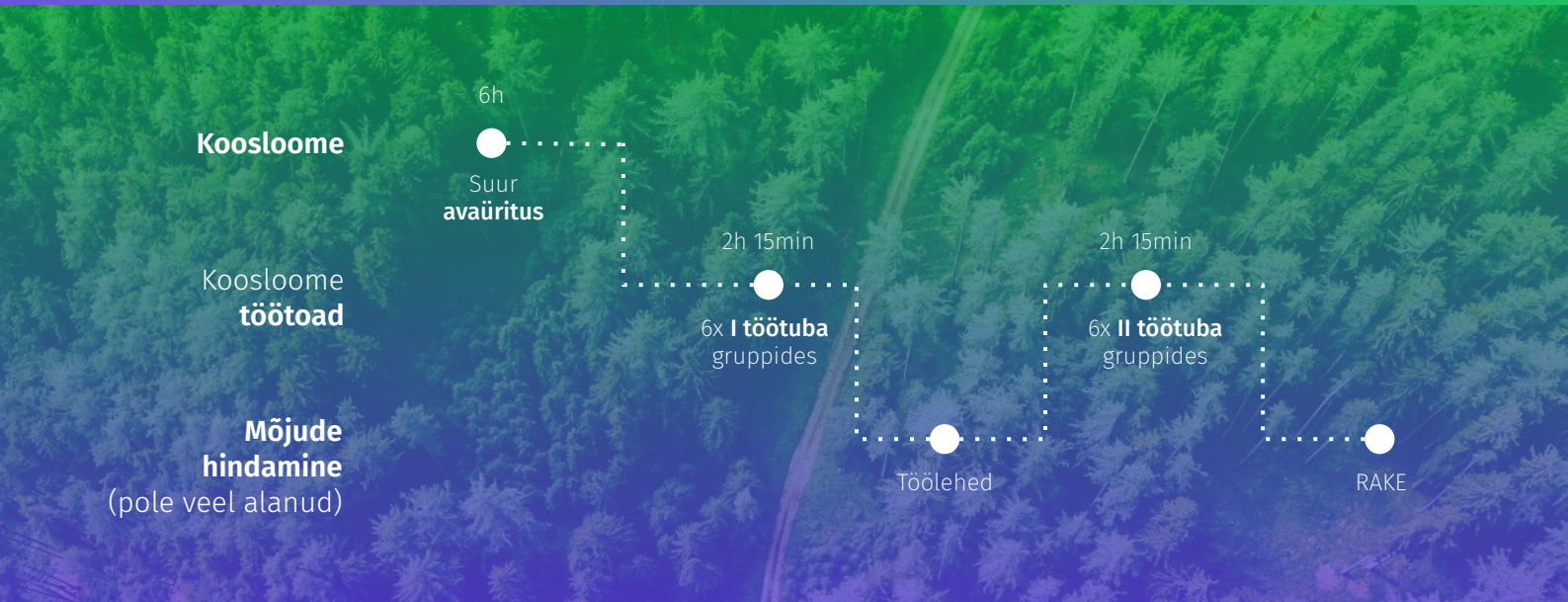
Ring-, bio- ja sinimajandus

Ringmajanduse kontseptsioonil on **suur potentsiaal** nii positiivseks keskkonnamõjaks kui samaaegselt ka kohaliku omavalitsuse ja riigi ülesannete lihtsustamiseks. Tänapäevast peamiselt jäätmetega tegelemise asemel võiks ülejääkidest saada **uus ressurss**, panus majandusse ning ka potentsiaalne **maksutulu**. Ringmajanduse ideed on nii suure potentsiaaliga, sest viivad sümptomite asemel paremaid lahendusi otsima sealt, kust probleemid algavad: tootmise ja olemasolevate toodete parandamise juurest.

Aga nagu heade asjadega ikka - **käivitamine** on kõige raskem. Seepärast ongi nii oluline mõelda läbi, mis on just Ida-Virumaa jaoks suurima potentsiaaliga ideed ring-, bio- ja sinimajanduse valdkondades, millega võiks kõige **esimeses järgus** alustada.

Sel põhjusel on ka oluline neid teemasid arutada võimalikult **laias ringis** erinevate osapoolte ja ekspertidega - et arutatud ideed ei jääks lihtsalt mõteteks paberil, vaid hakkaksid juba protsessi käigus osapoolte jaoks reaalsemat kuju võtma.

Protsessi ülesehitus

Roheplaani ring-, bio- ja sinimajanduse osa **avaüritus** toimus 7. septembril 2021 Narvas, kus visioneeriti ringmajanduse põhimõtetest lähtuvat tulevikku Ida-Virumaal. Koosloomeprotsessi kutsuti osalema eelmise Roheplaani osa (taastuveneergetika ja energiatõhusus) võrgustiku liikmed, kohalikud otsustajad ning eksperdid ring-, bio- ja sinimajanduse valdkondadest. Ettevalmistuseks saadeti Technopolis Group'i tehtud Eesti ringmajanduse tulevikupotentsiaali uuringu lühikokkuvõtte ning Rohetiigri ja keskkonnaühenduste soovitusel kohalikele omavalitsustele (mis aitavad omavalitsustel täita üleilmseid kestliku arengu keskkonnanäesmärke ja Eesti 2035 strateegilisi sihte).

Täpsemalt oli avaüritusel fookuses ringmajanduse ja konkreetse protsessi tutvustus ning osalejatega koos Ida-Virumaa rohepöörde visioneerimine. **Kadi Kenk** (SA Teeme Ära) andis ülevaate ringmajanduse olemusest ja headest näidetest, **Katre Eljas** (TalTech, ringmajanduse tulevikupotentsiaali uuring) andis ülevaate ringmajanduse võimalustest Eestis ja **Rainer Pesti** (RagnSells) avas kaevandusjäätmete kasutuselevõtu plaane Ida-Virumaal. Pärast ettekandeid toimus paneeldiskussioon koos **Rita Jürmanniga** (KIK) ning pärast seda väiksemates gruppides visioneerimine, kust sündisid esialgsed ring-, bio- ja sinimajanduse visioon, eesmärgid, mõõdikud ja tegevuste ideed, mida on protsessi käigus arvesse võetud ja edasi arendatud

Et jõuda ringmajanduse avaüritusel välja koorunud valdkondades konkreetse tegevusettepanekuteni, jätkati tööd väiksemates teemagruppides, kaasates vastava teemagrupi eksperte. Teemad jagunesid kuueks:

- Teadlikkuse suurendamine ja haridus;
- Regulaatiivne keskkond (sh hanketingimused, planeeringud, toetused ja bürokraatia vähendamine);

Protsessi ülesehitus

- Biojätmed ja nende vähendamine (sh mets, põllumajandus, toit);
- Tootmisjätmed (sh jäämaa) ja nende vähendamine (sh tuhk, aherained jm);
- Tarbejätmed ja nende vähendamine (sh pakend, tekstiil, teenused);
- Sinimajandus.

Igasse teemagruppi sai erinevate osapoolte soovitustel kutsutud 7-16 eksperti. Kokku toimus 11 töötuba - igas teemavaldkonnas kaks, välja arvatud sinimajanduse teemal, mille töögrupil õnnestus ajapiirangute tõttu kokku saada vaid üheks töötoaks.

Esimeses töötoas keskenduti vastavas teemavaldkonnas eesmärkide seadmisele ja seejärel tehti ajurünnakut koos grupiga, et leida erinevaid ideid, mida võiks Ida-Virumaal seatud eesmärkide saavutamiseks ellu viia. Ideid grupeeriti ja lõpuks valiti nende seast välja kaks kõige potentsiaalikat.

Teises töötoas jätkati tööd nende kahe välja valitud ideega ja pakuti välja nende ideede teostumise toetamiseks, soodustamiseks või suunamiseks tegevusi. Iga pakutud tegevuse kohta määratleti ka esialgselt mõjutatavad sihtgrupid, potentsiaalsed vastutajad, võimalik hind, riskid ning võimalikud keskkondlikud, majanduslikud ja sotsiaalsed mõjud.

Lõpliku ülevaade töötoas osalenud organisatsioonidest saate LISA 1.

Üldised eesmärgid

Varem seatud eesmärgid

Varasemalt on seatud selliseid sihte 20.05.2020 Ida-Virumaa roheplaani ümarlaul¹.

1. Kohalikel omavalitsustel on vajalikud ringmajanduse teemalised baaskompetentsid ja kaasavad oma tegevustesse valdkonna eksperte.
2. Kohalikud omavalitsused teevad ettevõtetega ja omavahel koostööd ning tagavad toorainena kasutatavate (olme)jäätmete kogumise ja ettevalmistamise nii inimestele kui ettevõtetele kasutajasõbralikult viisil.
3. Kohalike omavalitsuste planeeringutega soodustatakse ja võimaldatakse ringmajanduse, eriti jäätmete vähendamise ja ringlussevõtuga seotud ettevõtete loomist (mitte ainult tööstusjäätmete, aga ka nt põllumajandusjäätmete kasutusele võtmiseks).
4. Kohalikud omavalitsused vahendavad sektorite ja ringmajanduse kitsaskohtade põhiselt ettevõtjate ja innovatsiooni tugistruktuuride (sh kohalike kõrgkoolide) vahelist koostööd ja teevad ka omavahel selleteemalist koostööd.
5. Kohalikud omavalitsused tagavad endiste tööstusalade ümberkujundamise, vältides võimalusel uut ehitustegevust looduslikel aladel.
6. Kohalike omavalitsuse rahalisi vahendeid kasutatakse ringmajanduse edendamiseks (lisaks toetustele ka hanked jms).

Koosloomeprotsessi avaüritusel seatud eesmärgid

Septembri avaüritusel Narvas sai koos visioneeritud, miks oleks oluline ringmajandust Ida-Virumaal arendada ja teha.

Ringmajanduse sisse viimine erinevates valdkondadesse panustaks puhtama elukeskkonna ja jäätmevaba maakonna loomisesse. Paraneks elukvaliteet ja elatustase (sh vääriline palk). Suureneks investeeringute kasv ja tehnoloogia areng, et Ida-Virumaast saaks kõige innovaatilisem maakond. Ida-Viru saaks olla koht särtsakatele, ettevõtlikutele inimestele. Tugeva identiteedi ja kogukonnaga.

¹ https://looduskaitse.files.wordpress.com/2020/05/ida-viru-g-plaani-visioon_-rc3bchmaurutelude-koond.pdf

Koosloomes sündinud eesmärgid

E1: Bio-, tootmis- ja tarbejätmete teke on maakonnas vähenud märkimisväärselt

MÕÕDIK*	2030	2040	2050
Jätmete ladustamise määr	-10-20%	-40-50%	-80-90%
Biojätmete kohapeal (50 km raadiuses) ringlussevõtu määr	vähemalt 20%	vähemalt 40%	vähemalt 60%
Liigiti kogutud jätmete osakaal	50%	75%	100%
Vee kvaliteet maakonnas	*	*	*

E2: Maakonnas on eelisarendatud ringmajandusliku ettevõtluse põhiinfrastruktuur ja toetussüsteemid

MÕÕDIK*	2030	2040	2050
Ettevõtete hulk ringmajanduse klastris	20	40	80
Ringmajanduse ettevõtete osakaal maakonna SKTst	10-15%	30-35%	60-65%
Teadus-arendustegevuse investeeringud ringmajanduse teemadel (üle Eesti)	+20%	+40%	+60%
Nn "rohelisten hangete" osakaal	15-20%	35-40%	65-70%

* kõigi indikaatorite algtasemed lisatakse järgmises faasis ning selle järgi kohandatakse ka seatud sihttasemeid.

Koosloomes sündinud ettepanekud

Suured ideed kuues teemavaldkonnas

Enne konkreetseid ettepanekuid sündisid koosloomes suuremad ideed, mille teostumise toetamiseks ja suunamiseks hiljem tegevuste ettepanekud said loodud:

Ringmajanduse alase **teadlikkuse** ja selle-alase hariduse edendamiseks (sh mentorlus, õppekavad, koolid ja lasteaiad, ettevõtjad) tuleks alustada sellest, et

- Luua ringmajanduse taseme- ja täiendõpe (Narva ja Virumaa kolledžis koostöös);
- Luua kogukonda toetav(ad) ringmajanduse keskus(ed);

Regulatiivne keskkond (sh hanketingimused, planeeringud, toetused ja bürokraatia vähendamine) peab olema ringmajandust võimaldav ja soodustav, selleks oleks vaja

- Teadlikkus rohelistest kriteeriumidest, ringmajanduse põhimõtete arvesse võtmine hangete, planeeringute jm raames
- Ametnike kohaolek Ida-Virumaal (Eesmärk: saavutada erinevate ametkondade kontakt kohalike ettevõtete, inimeste, KOVidega.)
- Keskkonnatasude suunamist piirkonda

Tootmisjäätmed (sh jääkmaa) ja nende vähendamise (sh tuhk, aherained jm) oleks vaja

- Ringmajanduse tootmisettevõtete võrgustiku arendamine
- Ringmajanduslik keemiatööstus Ida-Virumaal

Biojäätmed ja nende vähendamise (sh toit, põllumajandus, mets) jaoks on oluline, et

- Biojäätmed kogutakse liigiti ja võetakse ringlusesse
- Loodaks biojätmete andmebaas, et välja selgitada nende kogused ja potentsiaal. Vajadus parema info kättesaadavuse kohta jätmetega seoses mainisid mitmed eksperdid nii avaüritusel kui ka hilisemates teemagruppides.

Tarbijäätmed ja nende vähendamine (sh pakend, tekstiil, teenused) on lai ja erinevatest teemadest läbi põimunud valdkond, kuid Ida-Virumaal võiks alustada näiteks

- Tarbetoodete paranduse arendus Ida-Virumaal
- Toidu ümberjagamise süsteemide arendamine Ida-Virumaal

Koosloomes sündinud ettepanekud

Sinimajandus (sh meri, sadamad jm) on mõiste mis on alles rohkem kasutusele võtmisels ent samuti oluline osa ringmajandusest. Selleks, et valdkond edasi areneks, oleks vaja

- Innovaatiliste (sini)majandusharude arendamine
- Põllumajanduslike toitaite optimeerimine, et need ei jõuaks veekogudesse

Ettepanekuteks süntees

Nende esimestes töötubades väljavalitud suurte ideede toetamiseks töötati teises töötoas välja konkreetsemad tegevuste ideed - kokku 24 tükki, mis on järgmisel leheküljel kokku pandud 12 ettepanekuks maakonna Roheplaani.

Ring-, sini- ja biomajanduse **lõppraportisse** lähevad väljapakutud ideed ja tegevused ka detailsemalt kirja.

Koosloomes sündinud ettepanekud

1.

Luu rohemajanduse (ring-, bio-, sini) taseme- ja täiendõppe programmid

Koostöös TÜ Narva kolledži ja Virumaa kolledžiga.

2.

Igasse KOVi rajada paranduskelder jäätmejaama juurde

Et parandatavad asjad jõuaksid prügi asemel taaskasutusse, koostöös taaskasutusettevõtetega.

3.

Luu ringmajanduse teadlikkuse kasvatamise ja nõustamiskeskus

Samuti ilmselt koostöös TÜ Narva kolledži ja Virumaa kolledžiga.

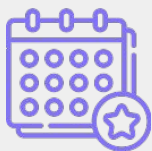
4.

Koolitusprogrammid ametnikele ja keskne infoveebileht

Et osataks lähtuda oma tegevuses (planeeringud, hanked, voorud) ringmajanduse põhimõtetest.

5.

Riigiametnike regulaarsed vastuvõtuajad Ida-Virumaal

See on vajalik ring- ja rohemajanduslike projektide kiiremaks sündimiseks.

6.

Innovaatilise ringmajanduse klatri käivitamine Ida-Virumaal

Koos vastava infrastruktuuri, võrgustike ja toetusmeetmetega.

Koosloomes sündinud ettepanekud

7.

Ringmajanduse teemalise teadus-arendustegevuse toetamine

Toetamaks uute ringmajanduslike ettevõtlusprojektide käivitamist.

8.

Ühekordne tootmisjätmete (sh bio) mahtude uuring

Võimaldamaks nende jäätmete baasil uute ringmajanduslike ettevõtlusprojektide käivitamist.

9.

Erandkorras planeeringute ja taotlusprotsesside kiirendamine ning lihtsustamine

Võimaldamaks uute roheprojektide kiiremat käivitamist.

10.

Ülejääva toidu jagamise süsteemide arendamine Ida-Virumaal

Koos toidupoodide, sotsiaalametiga, et leida konteksti sobiv lahendus.

11.

Veekogude keskkonnaseisu taastamine

Läbi põllumajanduslike toitainete optimeerimise ja tammide eemaldamise.

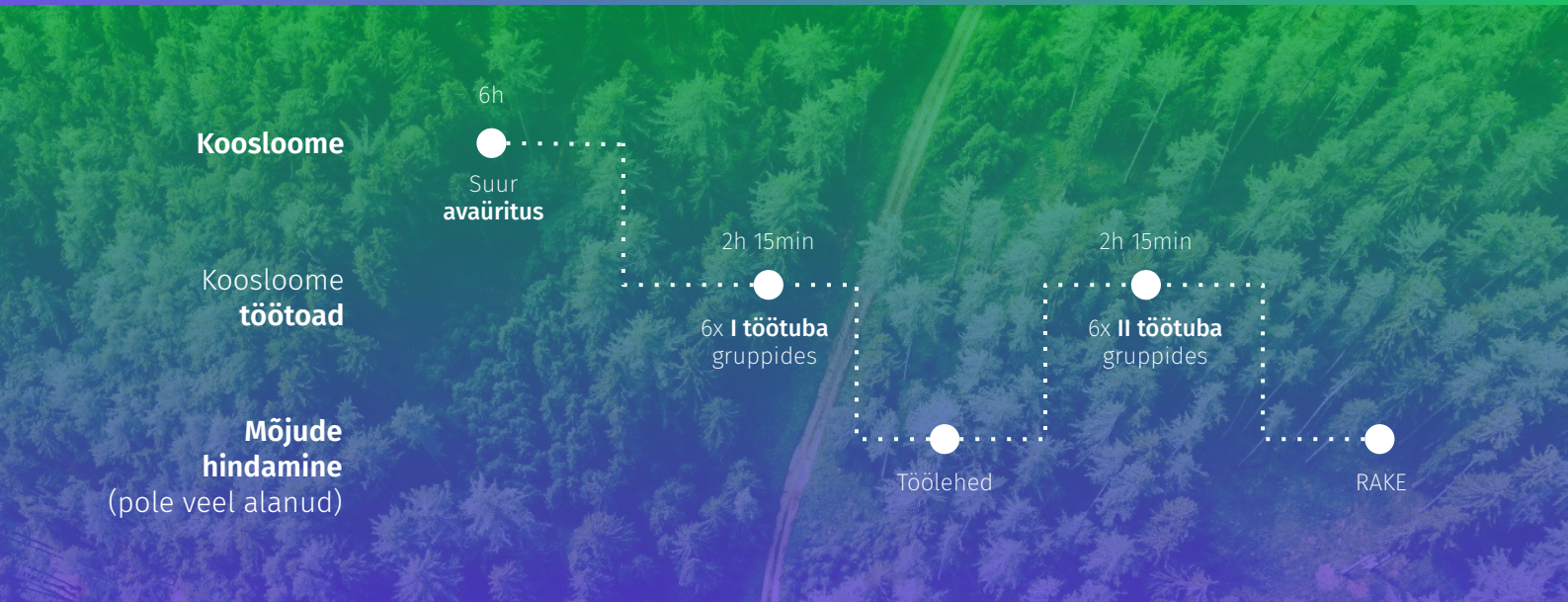
12.

Keskkonnatasude suunamine Ida-Virumaale tagasi

Rahastamaks muuseas ka Roheplaanis pakutud tegevusi.

Edasine

Praeguses projektis edasi

Pärast koosloomeprotsessi lähevad sünteesitud tegevusettepanekud töötubades osalenutele **tagasisidestamiseks** ja Tartu Ülikooli Sotsiaalteaduslike rakendusüringute keskusele (RAKE) **mõju hindamiseks**.

Pärast mõju hindamist toimub tegevusettepanekute valideerimine avalikul üritusel, kuhu kutsutakse osalema ja kaasa arvama Ida-Virumaa kohalikke inimesi.

Pärast seda projekti

Pärast ring-, bio- ja sinimajanduse ettepanekute lõppraporti valmimist panevad Eestimaa Looduse Fond ja Cleantech Estonia kokku tervikliku **roheplaani** (plaan G), kuhu võetakse sisendiks ka lisaks praegusele protsessile varasema, energeetika ja energiatõhususe osa ettepanekud. Roheplaan tervikuna saab valmis hiljemalt **aprillis 2022**.

Organisatsioonid:

Riiklikul tasandil: Kaubandus-Tööstuskoda, Norden, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, Keskkonnainvesteeringute Keskus, Põllumeeste Ühistu KEVILLI, Maaelu Edendamise Sihtasutus, Rahandusministeerium, Riigi Tugiteenuste Keskus, Keskkonnaministeerium

Kohalikul tasandil: Ida-Virumaa Omavalitsuste Liit, Startup Estonia Ida-Viru, Technopol Narva, SA Ida-Viru Ettevõtluskeskus, Narva-Jõesuu Linnavalitsus, Ida-Virumaa Tööstusalade Arendus, Sillamäe Linnavalitsus

Uurimisasutused: TÜ Narva Kolledz, Tallinna Tehnika Kõrgkool, Tallinna Ülikool, Estonian Business School, TalTech Virumaa Kolledž, Tartu Ülikool RAKE, TÜ Eesti Mereinstituut, MTÜ Rakendusökoloogia Keskus

Ettevõtted: Viru Keemia Grupp, Aru Põllumajandus OÜ, Bioenergypool, Tulusam OÜ, Sillamäe Sadam, Maaportaal OÜ, SmartSwap, Pakendikeskus AS, Uuskasutuskeskus, BugBox, Materjalivoog

Keskkonnaühendused ja -algatused: Let's Do it Foundation, Estimaa Looduse Fond, Cleantech Estonia, Lilleoru MTÜ

